

חבר-הכנסת הפך רובוט של הצבעה והכנסת

כולה וחותמת-גומי לאישור מעשי הממשלה. איך אפשר לדבא מחלה זו?

וראשי המערך כבר הצהירו על כוונתם להפסיקו מיד אחרי הבחירות.

הבורחים מן האולם

כבוד היושב-ראש, הצעת-החוק שלנו כוללת שני עקרונות: ראשית, חובת האחריות הקולקטיבית תחול רק על הצבעות-אמון, וגם במקרה זה תקבע רק הצבעת רוב הסיפה, ולא כולל, כך של-מינוס של חברי-הסיעה יישאר החופש המצוי פניו גם במקרה קיצוני זה.

שנית, אם הצביע רוב הסיפה נגד הממשלה בהצבעת אי-אמון, או אם נמנע מהצבעה, תהיה פרישתה מן הקואליציה אוטומטית, ולא יחזור המישחק המגוחך שהיינו עדים לו לא מכבר, כאשר סיעה שלמה (המפד"ל) נמנעה מהצבעה על הצעת אי-אמון לממשלה, ובכל זאת נשארה בממשלה, מפני שהממשלה לא החליטה בפירוש לגרש אותה.

אין לי הרבה תקוות כי הצעה זו תתקבל עיניי הכנסת, שהרי גם עליה אין חברי הכנסת יכולים להצביע לפי מצפונם. אפילו היו רוב חברי הכנסת משוכנעים בצדקתנו, נאלצים היו עלינו הממשלה הסיעתית להצביע נגדה. יהיה מעניין מאוד אם סיעת גח"ל תצביע נגד הצעה, שהיא עצמה דגלה בה לפני שהשתלבה בקואליציה! כרגע נעדרת סיעת גח"ל מן האולם, כשם שסיעת המפד"ל נעדרה קודם מן האולם בעת ההצבעה על השאלה "מיהו יהודי". זהו, אולי, הסימפטום הקיצוני של המחלה שאני מדבר עליה.

זהו תעמולת בחירות!

אפשר להאשים אותי בכך שהצעה זו היא תעמולת-בחירות. אני מודה באשמה זו.

מניו וגמור עימנו ללכת אל הבורה ולומר לו: הפרלמנטאריזם הישראלי הולך, השתלשלות המנגנונים המלגתיים היא אסון, הדימוקראטיה הישראלית כולה עומדת בפני סכנה. כדי לבצר דימוקרטית זו, כדי להשתית את החיים המפלגתיים הדרושים על בסיס בריא של מלחמת דעות ומאבק על עקרונות, כדי להקים כנסת שתהיה מורכבת מאישים ריבוניים, עצמאיים, בעלי הכרעה עצמית — מבלי לפגוע בקיום הסיעות בכנסת — יש לחולל ריפורמה יסודית. רק כך אפשר למשוך לכנסת את האישים החפריים בה כיום: מומחים לכלכליים, מומחים צבאיים, אנשי-רוח, אישי מדע וטכנולוגים. ההצבעה של היום תהווה מבחנה זו סימן-דרך לבאות.

על כך השיב שר-המשפטים, יעקב שמי-שון שפירא. בנאום פולמוסי בו תבע, כמו-כן, להסיר את הצעת מסדר-היום. כשקמתי להשיב לו, פתחתי במילים:

אורי אבנרי: אני יכול להסתפק במילים מעטות, כי שר-המשפטים לא הביא אף נימוק ענייני אחד הסותר את מנגנון הצעת-החוק שלנו.

בין השאר טען שפירא שהעולם הזה ואני ביזינו במשך השנים את הכנסת במאמרים שלנו. על כך עניתי:

אורי אבנרי: ...אני מצהיר שלא אני, ולא העתון שאני שייך אליו, פירסמו מנוסח חומר כלשהו המבזה את הכנסת. נכון הוא שפירסמנו, ונמשיך לפרסם, חומר המבטא את ביקורתנו העקרונית העמוקה ביותר לגבי מיבנה המפלגות בארץ. לא על עצם קיום המפלגות, אלא על המיבנה והאידיאולוגיות של המפלגות הוותיקות הקיימות.

על כך יכולים לנאום כאן עכשיו נאום ארוך. אולם רק לפני שבוע הוצאתי ספר, שפרק שלם ממנו מוקדש לנושא זה, וארשה לעצמי לשלוח לשר-המשפטים עותק של ספר זה, כדי לחסוך לעצמי ולכנסת נאום ארוך.

בין השאר אמר השר, בלעג, כי כל ה-עניין בכלל אינו נוגע לי, מפני שאיני חבר הקואליציה וגם לא אהיה חבר הקואליציה אחרי הבחירות.

אורי אבנרי: אם אהיה בכנסת הבאה, בסיעה קטנה או גדולה, לא אהיה אני, ולא יהיו חברי, שותפים בשום קואליציה המבוססת על המיסד הקיים.

משך ברעם: לא יזמינו את! אורי אבנרי: אף פעם אי-אפשר לדעת, חברי-הכנסת ברעם, אם פירוש הסדר דיון ממפלגות, יתכן ותצטרפו להיתן על כל קול בכנסת הבאה, לכן אל תראו את עצמכם כיום בבחינת בעלים בעת, מי תמוך יודע שלא צריך לזרוז אפילו בקול אחד וקול אחד יכול להיות חשוב — ואני מקחה שלנו יהיה יותר מקול אחד.

סיימתי את הנאום במילים:

אורי אבנרי: ...במשך ארבע השנים האחרונות דיברתי עם חברי-כנסת רבים גם מסייעת המערך. לא אזכיר שמות, אך סבורני שאילו היו הם חופשיים עכשיו להצביע כראות עיניהם, היו הם הראשונים שהיו מצביעים בעד הצעת מובן שההצעה הוסרה מסדר-היום — כי ייבחר מועד 15-16 באפריל.

אולם האם קיומן של סיעות אינו יכול להתישב, אינו צריך להתישב, עם קיומו הריבוי של הצבעה?

הסינרור האמריקאי הוא ריבון. הוא מצביע לעתים קרובות ביותר נגד הרוב של מפלגתו. הוא תוקף לעיתים קרובות ביותר את הממשלה, שבראשה עומד הנשיא של מפלגתו, מבלי שהדבר מפרע לתחיקה השוטפת ולניהול הסדר של ענייני המדינה.

ההבדלים הבסיסיים בין המיסטר הנשיאותי האמריקאי ובין המיסטר הפרלמנטרי הישראלי, אינם משנים לגבי הצורך החיוני בעצמאות חברי-הכנסת בכל ענייני הכנסת, וזאת האמון ואי-האמון בממשלה.

על כך בנויה הצעת החוק שלנו.

רובוטים של הצבעה

היא באה לבטל את הסעיף בחוק-המערך, שהושאר בתקפו גם כאשר נתקבל חוק יסוד הממשלה, האומר כי השר יכול להיות מפורסר אם הצביעה סיעתו נגד הממשלה, או אם נמנעה מהצבעה, בכל עניין הנוגע לכספים, ובכל ענין אחר שהממשלה מחליטה להכלילו במסגרת זו.

מצבנו של ח"כ

אפשר היה להבין סעיף זה — להבין ולא להצדיק — בימים שבהם שררה אריזכות יסודית במשטר הקיים, והממשלה מטה ליסול בכל רגע.

אולם כיום ישנה סיעה בעלת רוב מוחלט בכנסת.

היא מקחה להגיע לאותו מעמד גם בכנסת הבאה, אם שר הבטחון משה דיין לא יעתר לבקשות ידידיו (ומי שיש לו ידידים כאלה, אינו זקוק לאויבים).

יתר על כן, יש במדינה ליכוד לאומי המקיף תשעים אחוז מהכנסת, ואין שום שד ספק,

אולם הכנסת — ריק

שאותה ברית-אינזרמרים, תחת דגל שעת-החיי רוב, תישאר קיימת גם בכנסת הבאה.

אם כן, מהי ההצדקה למנוע כל שמך של עצמאות מחבר הכנסת היחיד?

איוון הצדקה יכולה להיות לכך, וזאת הרצון של המנגנונים המפלגתיים לשלוט שלטון מוחלט בחברי-הכנסת, להפכם בדרך זו לרובוטים של הצבעה, ולהפוך את הכנסת כולה לחותמת-גומי בידי הממשלה?

הדבר מוכר בעלי-על: העובדה שכלל שגדל הליכוד הלאומי ומתמזגות הסיעות למפלגות-לויתן, כן מצטמקות והנרסות הזכויות השמורות בתקנות-הכנסת לחבר הכנסת היחיד, כיחיד.

ההצעה לסדר-היום והצעת-החוק-הפרטית, שהיו שמורות לחבר-כנסת היחיד בראשית כנסת זו, הופקעו בגללנו, והפכו נחלת הסיעות, על פי מיכסה.

לפני שבוע העלינו את הצעת-החוק הפרטית האחרונה שלנו בכנסת השישית. היא נגעה למחלות של הכנסת עצמה. ביקשנו לשנות את הסעיף ב"חוק המערך", הכופה על חברי-הכנסת מישמעת קואליציונית נוקשה, ולמעשה גם מישמעת סיעתית מוחלטת.

נימקנו זאת בנאום שהיה, בעינינו, מעין סיני כנסת של מחלות הכנסת:

בגלל הסעיף השרירותי בתקנון, שהונהג בראשית הכנסת השישית כדי לבלום את יוזמתנו, לא יכולנו להגיש הצעה זו לפני שנה או שנתיים. החלטנו בכל זאת להעלותה עתה, ערב תום כהונת הכנסת השישית, כדי לתת לכנסת אפשרות להצביע בעדה כהפגנה של רצון לשנות את פני הדברים בבית הזה.

כולנו יודעים שיש צורך ברפורמה יסודית של הכנסת. כשבאנו לכנסת, לפני ארבע שנים, היה המצב בכל רע. בימי כהונתה של הכנסת הזאת חלה הרעה גדולה נוספת.

הנוכחות הממוצעת במליאה ירדה בחודשים האחרונים מ-25 ל-10 עד 15. נוכחים כאן פחות מ-15. עובדה פשוטה זו, המנקרת את

עניי הציבור יומיום, אינה אלא סימפטום למחלה הרבה יותר עמוקה.

הח"כים מצביעים נגד מצפונם

למה יטרח חברי-הכנסת, איש הסיעה הגדולה, לבוא אל המליאה הזאת? למה בכלל יתייחס לתפקידו כחבר-כנסת כאל מלאכה קדושה?

אותו חבר-כנסת אינו יכול להצביע בהתאם למצפונם, אם מצפונם אינו תואם את הצו של המנגנון הסיעתי.

אין הוא יכול לטול את רשות-הדיבור ולהשמיע בגלוי את דעתו, אם רדיעה זו נוגדת את החלטת הסיעה.

אין הוא יכול להעלות הצעת-חוק או הצעה לסדר-היום, נאפילו להגי שאילתה, אם עמדתו סותרת באותו עניין את העמדה שקבעה מפלגתו — לעיתים קרובות בניגוד למצע המוצהר שלה, מתוך קנזוניה עם מפלגות אחרות, מתוך מקחיזיממכר מפלגתי.

כמה פעמים ראינו בכנסת זו את אנשי המפד"ל נמנעים מהצביע נגד ניתוח-הרמיים, בניגוד מפורש למצפונם? היום היתה הצבעה על עניין דתי מובהק, וחברי סיעת המפד"ל נעדרו באופן כולל ממליאת-הכנסת.

כמה פעמים ראינו חברי-כנסת מן המערך לברוח מן המליאה, מפני שלא רצו להצביע בעד עניין של כפייה דתית? כמה פעמים הצביעו חברי-כנסת ממס"ם בניגוד למצפונם? היום נכחו שני חברי-כנסת של מפ"ם במליאה בעת ההצבעה על צו-ההיתוך להדרים. אחד נמנע מהצבעה, ואחד הצביע בעד צו-ההיתוך!

כמה פעמים נאמו חברי-כנסת, כמעט מכל הסיעות, נגד הצעות-חוקים — והצביעו בעדן בתום הדיון?

תוספות אלה הן עובדות הכנסת. הן מערערות את הרצון הטוב של חברי-הכנסת להתייחס לסעודתו כחברת-קודש, ואף ברצינות.

אפילו חברי-הכנסת החודשים, שבאו לפני ארבע שנים שופעי מרץ וכוונות טובות — אני זוכר זאת — מה נשאר היום, מקץ ארבע שנים, מתקוותיהם, מכזוניהם ומרצונם הטוב?

שתי המיפלגות

את שורשי הרע אפשר לאתר בשני מושגים, שהפכו גידולים ממאירים, לא מפני שהם רעים כשלעצמם, אלא מפני שהסתאבו והתעצחו והסתלפו עד כדי הפיכתם למיפלגות: המושגים הסיעתיים והאחריות הקולקטיבית.

לדיון עומד העקרון: האם מורכבת הכנסת מקומץ של סיעות, או שהיא מורכבת ממאה ועשרים נבחרים-ציבור, בעלי רדיעה, מצפון והיכרה אישית.

משה ברעם (יו"ר המערך): הכנסת מורכבת מסייעות

מררכי ביבי: הכנסת בכל זאת אינה מורכבת מחברי-כנסת בתפוזות.

משה ברעם: מה שאתה רוצה זו אנרכיה מוחלטת באיזה פולמנט בעולם קיים דבר כזה? אורי אבנרי: אתייחס להערה זו.

מובן מאליו שהסיעות הן חיוניות לניהול עבודת הכנסת. אפילו הסינר האמריקאי הוומה בגודלו לכנסת זו (אפילו סידוריה-השיבה הם די דומים. הייתי שם לפני שבועיים, וראיתי שאולם הישיבות שלהם די דומה לשלנו). זקוק